

la Ciutat de Barchinona lo derrer dia de agost en lany de la nativitat de nostre senyor. Mil CCCC LXX IIII. Rex Johannes.—Dominus Rex mandavit mihi Joanni de sant Jordi visa per Joannem vos fisci advocatum locumtenentem thesaurerii et scribam porcionis pro conservatore. — *Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 3465, fol. 108.

FR. FAUSTINO D. GAZULLA, MERCEDARIO.

(*Se continuará*).

DON JAUME LO CONQUERIDOR Y EN GUERAU DE CABRERA

Zurita y Monfar han recomptat les bregues que lo vescomte de Cabrera mogué en diferents occassions per apoderarse del comtat d'Urgell, creyentse ab dret a la herencia del darrer comte, Erméngol VIII, com a nebot sen, ab preferencia a la filla d'aquest, Donya Aurembiaix. Lo rey sempre volgué salvaguardar los drets d'aquesta senyora y feu un primer conveni en 1217. En 1222, se presentà altra volta Guerau a Don Jaume, en la vila de Daroca y després en la de Tarrós, prop de Balaguer, obtenint perdó de totes les abusions y violencias anteriors y concedintli lo rey lo comtat ab la condició d'estar a dret, en lo cas de presentarse a reclamar la citada Aurembiaix.

En Guerau romani lligat y agraht al rey, com ho demostra un document inédit no conegut per Zurita, Monfar, Bofarull, Tourtoulon ni cap altre historiaire de coses catalanes. Aquest document que havèm descobert, original, en pergami, en l'arxiu de la colegiata del castell de Cardona (plech A. n.º 7), vé encara a aclarir los fets successius a les desavinences del vescomte de Bearn y sos valedors ab lo monarca, en los anys 1223 y 1224. Sapigut és com dit vescomte de Bearn y tots los nobles se reconciliaren y ajuntaren, y, com simulant obediencia al jove rey, lo tingueren voltat y quasi presoner en Çaragoça. Mas, ben prompte s'iniciaren noves divergencies entre la aristocracia y cert nombre de barons, entre ells, lo citat vescomte Guillém de Montcada, en Pere Ahones, en Guillém y en Ramón de Cervera s'ajuntaren en Montsó, en octubre de 1224, y 's lligaren no per sofocar tota turbació y exigir a Don Jaume que abandonés los seus mals consellers, segons deyen, sinó per dominar millor la volentat del sobirà. Don Jaume, per contrarrestar aytal coacció, profità del desig que sentia en Guerau de Cabrera de tindre content per lo jorn en que's presentàs Donya Aurembiaix a reclamar lo comtat d'Urgell, y és de creure que demanà a dit Guerau la aliansa ofensiva y defensiva ab en Ramón Folch de Cardona, fill major del vescomte Guillém, oposantla a la lliga de nobles aragoneses y catalans que se feya en aquells moments a Montsó. Es de creure igualment que en Guerau de Cabrera acceptà ab goig dit

projecte, perquè los ajuntats a Montsó eren enemichs seus y de la casa de Cardona y per axò en l'acta del conveni pactaren no sols defendre lo rey sinó ajudarse mutuament en la defensa de llurs terres. És, donchs, innegable que a mitjans d'octubre de 1224, tornaven a existir dos partits entre la aristocràcia catalana; un dirigit per en Guillém de Montcada, vescomte de Bearn, en Ramón de Montcada y son fill y per lo senescal Guillém Ramón, y en lo que figuraven en Ramón de Cervera, son fill Jaume, Guerau de Cervelló, Ramón Alamany, Guillém de Tarragona, Guerau de Aguiló, Guillém de Clarfont y altres molts barons, y un segón partit manat per en Guerau de Cabrera, comte d'Urgell y vescomte de Cabrera y Ager y per en Ramón Folch, fill del vescomte de Cardona, comptant entre los valedors, en Berenguer de Puigvert, en Guillém de Alcarraz, en Ramón Berenguer d'Ager y alguns cavallers de les families d'Erill y Anglesola. En realitat, abdós partits lo que volien era apoderarse de la volentat del jove rey y dominar y explotar la cosa pública. Lo text del Conveni es lo següent.

«In Dei nomine sit notum cunctis: Quod nos Geraldus Dei gracia Comes urgellensis et Vicecomes Caprarie et nos .R. Fulchonus de Cardona intendentes inimicis domini nostri Jachobi Dei gracia illustris regis Aragonie scilicet .G. de Montechateno .R. de Montechateno et G. filium eius ac G. R. Dappiferi et .R. de Cervaria et Jachobum filium eius .G. de Cervellone et Guerau eius filium, et .R. Alaman et .G. de Claromonte et .G. de Terrachona atque Geraldum de Aquilone contra illum insurgentes ipsumque et regnum suum iniuste guerreiantes et ius suum nolentes accipere cum ad homagium et fidelitatem domini dicti illustris Regis et ad ipsius terre et nostre defensionem bona fide facimus amicabilem conuenientiam inter nos ad inuicem in hunc modum. Nos G. Dei gracia dictus Comes Urgelli et Vicecomes Caprarie fide perfecta et sincera legalitate conuenimus et promittimus vobis predicto .R. Fulchone de Cardona.....nos et ualere firmiter et potenter et vobiscum tenere cum omnibus militibus et hominibus nostris et cum omnibus villis et castris etiamque cum omnibus uiribus nostris seu forellis ubique contra eos suprascriptos inimicos domini Regis et nostri ut superius sunt nominati omni remota occasione et sine omni malo ingenio iuxta vestrum utilem intellectum scilicet a presenti die usque in proximo festo uenturo natalis domini et ab eodem festo natalis domini usque ad .V. annos continuos et completos sicut melius et plenius potest dici scribi sinceriusque intelligi uestro comodo et saluamento et sine dolo. Simili quoque modo nos .R. Fulchonus de Cardona supradictus bona fide et sincera legalitate cum presenti carta conuenimus et promittimus vobis prenominato domino .G. illustri Comiti urgellensi et vicecomiti caprarie iuuare vos et totam terram uestram et ualere firmiter et potenter et vobiscum tenere cum omnibus militibus et hominibus nostris et cum omnibus villis et castris etiamque cum omnibus iuribus nostris seu forciis ubique contra predictos .G. de Montechateno

et .R. de Montechateno et .G. filium eius ac G. R. Dappiferum et .R. de Cervaria et Jachobum filium eius et..... .G. de Cervellione et Gu. filium eius et .G. de Claromonte et .G. de Tarrachona, Gu. de.....et omni remota occasione iuxta uestrum utilem intellectum et sine malo ingenio videlicet apresenti die in festo proximo uenturo natalis .Xi et ab eodem festo natalis domini usque ad .V. annos continuos et completos, nulla ratione vel constitutione obstante sicut melius et plenius potest dici scribi sinceriusque intelligi uestro comodo et saluamento et sine fraude. Et prout hec uniuersa et singula supradicta sicut superius continetur inter nos ad inuicem firmiter et inuolabiliter impleantur nos dicti .G. Comes urgellensis et vicecomes caprarie et nos .R. Fulchonus de Cardona alter altero ad inuicem homagium facimus ad forum Aragonis et tangentes corporaliter sacro santa. IIII. euangelia et crucem domini sub periculo animarum nostrarum ad inuicem nos hec omnia et singula prenomina ut superius sunt comprehensa fideliter et inuolabiliter alterum altero atendere et complere pro posse nostro et non contra ea in aliquo venire. Sic deus nos adiuuet unumquemque nostrum et hec sancta euangelia coram possita item bona fide nos prenotati .G. Comes urgellensis et .R. fulchonus sub dicto sacramento convenimus et promittimus quod si forte quod absit inter nos super premissis contencionem siue discordiam infra dictum terminum quoquo modo euenerit arbitrio et cognitione venerabilium Bn. de podiouridi et R. Bn. dager sine malo ingenio satisfaciat. =Facta carta pridie idus octobris. Anno Dni. M^o.CC.XX.III. Sig ✠ num domini G. Comitum urgellensis et Vicecomitis caprarie Sig ✠ num R. Fulchonis de Cardona. nos qui hanc cartam scribere iussimus testesque firmare rogamus. Sig ✠ num Br. de podiouridi. Sig ✠ num G. de alcharraç. Sig ✠ num R. br. de ager. Sig ✠ num Br. de erilio. Sig ✠ num R. de Basilia. nos testes. Sig ✠ num G. de angularia testis. =Bernardus de turre huliaorum notarius domini Comitum de mandato eorum scripsit et hoc ✠ fecit.

¿Obtingueren ab aquesta aliansa Don Jaume, lo vescomte de Cabrera y la casa de Cardona lo resultat que cercaven? De moment no pogueren desfer la turbonada, mas fou lo començament de la pau y de la emancipació del jove sobirà de les intolerables coaccions dels grans senyors d'Aragó. Es aquest document un raig de llum per veure alguna de les tramoyes que en obscura forma són apuntades en los capitols XIX a XXXIII de la Crónica de Don Jaume.

JOAN SERRA Y VILARÓ, PBRF.

Académich corresponent a Solsona.